

BIULETYN

KOŁA MIŁOŚNIKÓW DZIEJÓW GRUDZIĄDZA

KLUB „CENTRUM” SPÓŁDZIELNI MIESZKANOWEJ

Rok VI:2008

Numer 5 (158)

Data odczytu:30.1.2008

Data wydania: 30.1.2008

Stanisław Leśniewski

WSPOMNIENIA O WIELKIM CHIRURGU POLSKIM PROF. GEN. LUDWIKU RYDYGIERZE Z DUSOCINA

W ostatnich latach wiele ukazało się wzmianek w środkach masowego przekazu o słynnym chirurgu światowej sławy, prof. Ludwiku Rydygierze. W kraju najbardziej znany był na Pomorzu i Galicji, na terenach gdzie mieszkał i pracował jako wybitny chirurg.

Ludwik Rydygier urodził się w Dusocinie k. Grudziądza 21 sierpnia 1850 r. Nauki pobierał początkowo w domu rodzinnym pod okiem domowego nauczyciela. Gdy miał 9 lat oddano go na rok do Gimnazjum w Chojnicach i na następny rok do Collegium Marianum w Pielplinie. W 1861 rodzice Ludwika wybrali dla niego Gimnazjum w Chełmnie, które było najbardziej pro polskie i uwieńczył maturą w 1869 r., która stała się oknem na świat. Następnie to studia w niemieckich uniwersytetach: w Gryfii, Berlinie i Strasburgu. W 1873 r. uzyskał tytuł lekarza, a za 4 miesiące uzyskał tytuł doktora zakresie chirurgii i położnictwa w dniu 28 marca 1874 roku w Gryfii. Habilitował się na Uniwersytecie w Jenie w 1878 roku, gdzie wyróżnił go senat godnością docenta. Rok później po licznych podróżach naukowych do przodujących ośrodków europejskich i stażu asystenckim Rydygier w 1879 r. wrócił w rodzinne strony do Chełmna. Ożenił się tam w 1875 r. z Marią von Borkowską, która udzieliła mu pomocy materialnej, za które to pieniądze zakupił i wyposażył prywatną klinikę w Chełmnie.

Klinika ta stała się prężnym ośrodkiem naukowo badawczym na poziomie europejskim. Nie chcąc porzucić razem z docenturą w Jenie ulubionego zatrudnienia chirurgicznego - pisał Rydygier do swego przyjaciela - otworzyłem swój zakład, który by nie tylko leczeniu chirurgicznemu chorych służył, ale zarazem i to głównie dał nam sposobność do dalszego kształcenia chirurgicznego.

To właśnie w chełmińskiej klinice Rydygier w 1881 roku wykonał swoją pionierską, pierwszą w świecie operację z powodu wrzodu oraz ustalenia wskazań do wycięcia żołądka na skutek raka i krwotoku z wrzodu. Był on ponadto pionierem w zakresie wycinania obumarłych części jelit, uwięzłych przepuklin, a także twórcą metody ustalania ruchomej śledziony w kieszeni otrzewnej ściennej.

Były to posunięcia odważne, wskazujące na wielką samodzielność i dojrzałość Rydygiera. Chełmno stało się kolebką polskiej myśli chirurgicznej w leczeniu operacyjnym tak nowotworowych jak i łagodnych chorób żołądka. Klinika chełmińska wywarła swój wpływ na dzieje chirurgii światowej.

Tu powstał także pierwszy tom zaplanowanego podręcznika chirurgii szczegółowej wydanego w 1886 r. w Poznaniu, którego dalsze tomy niestety nie ukazały się.

Te wszystkie osiągnięcia chełmińskie sprawiły, że Ludwik Rydygier stał się najpoważniejszym kandydatem na katedrę chirurgii w klinice krakowskiej Uniwersytetu Krakowskiego. Rydygier dołączył do trójki najwybitniejszych chirurgów w świecie obok austriackiego Billrotha i francuskiego Peana.

Na wniosek Rady Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Krakowskiego, cesarz austriacki mianował L. Rydygiera profesorem chirurgii. W 2 lata wybudował nowoczesną klinikę chirurgiczną, której został kierownikiem.

Obok wybudowania i wyposażenia w nowoczesny sprzęt kliniki było zorganizowanie I Zjazdu Chirurgów Polskich w Krakowie, w dniu oddania w użytkowanie kliniki, 16 października 1889 r.

Po 10 latach pracy w Krakowie Rydygier otrzymuje nominację na profesora Uniwersytetu Lwowskiego do Lwowa.

We Lwowie Rydygier mieszkał i pracował przez 23 lata, aż do śmierci. Brał udział w I wojnie światowej, był komendantem szpitali polowych w Brnie na Morawach. W Krakowie jak i we Lwowie rozwijał w dalszym ciągu chirurgię w oparciu o najnowsze osiągnięcia badań laboratoryjnych i bakteriologicznych oraz pracował twórczo nad rozwojem nowych metod operacyjnych. Rydygier stworzył we Lwowie własną szkołę chirurgiczną, lecz dalszą jej działalność przerwała wojna. Działalności tej po wojnie praktycznie już nie reaktywował. Pozostał ogromny dorobek naukowy zawarty w 200 publikacjach

Dowodem jego wielkiego patriotyzmu i przywiązania do kultury polskiej jest fakt, że wszystkie swoje prace drukował najpierw po polsku i w polskich czasopismach, a dopiero wtórnie niektóre z nich po niemiecku.

Swoje doświadczenia wojenne zawarł w podręczniku chirurgii wojennej dla lekarzy.

Prof. Ludwik Rydygier był człowiekiem i lekarzem zdyscyplinowanym, posiadał doskonały zmysł organizacyjny, wymagał także dyscypliny od lekarzy podwładnych i całego personelu, gdyż nie widział medycyny, a zwłaszcza chirurgii bez dyscypliny.

Podczas wojny polsko-ukraińskiej w 1918 r. brał udział wraz z synem Antonim i innymi chirurgami w szpitalach polowych we Lwowie, operując polskich jak i ukraińskich żołnierzy. W czasie tych walk we Lwowie od zabłąkanej kuli w swoim mieszkaniu zginęła żona profesora.

Po odzyskaniu wolności w 1918 r. przez Polskę, L. Rydygier zamienia mundur generalski z austriackiego na polski i zostaje Naczelnym Inspektorem Sanitarnym w armii u generała Józefa Hallera, zrzeka się gaży generalskiej na rzecz skarbu państwa polskiego.

W 1920 r. po wyzwoleniu Pomorza gen. Rydygier uczestniczy w ekipie gen. Hallera w odwiedzeniu kilku miast pomorskich jak Toruń, Chełmno, Grudziądz, Gniew, Tczew i w dniu 10 lutego 1920 r. uczestniczy w uroczystościach zaślubin z Bałtykiem w Pucku, który posiadał jedyny polski port morski. Powrotna droga Rydygiera jest nieco inna, bo wraca sam przez Tczew, gdzie zatrzymał się w klasztorze u Sióstr Wincentek i w tamtejszym szpitalu dokonał kilka operacji. Przeprowadził również rozmowy w sprawie kupna kamienicy z przeznaczeniem na mieszkanie i szpital dla osób starszych potrzebujących pomocy. Pragnął taki szpital zorganizować i pracować w nim po przejściu na emeryturę. Jadąc z Tczewa odwiedził Dusocin i Mokre. Następnie zatrzymał się w Grudziądzu, gdzie organizował się VIII DOK, a w nim szpital wojskowy. W ramach pomocy personalno - organizacyjnych generał Rydygier zaproponował kandydaturę na starszego ordynatora chirurgii swego syna Antoniego doc. dr kpt. Rydygiera, który posiadał bogaty dorobek naukowy, doświadczenie zawodowe i wojskowe zdobyte w czasie I wojny światowej i obrony Lwowa. Przyszły ordynator zamieszkał z rodziną przy ul. Lipowej 35 (obecna Legionów - Żak) Dla podreperowania zdrowia przyjechał do Grudziądza jego młodszy brat Józef z żoną Stefanią i córką Marią - prawnik, który zmarł nagle w dniu 17 sierpnia 1921 r. i pochowany na cmentarzu parafialnym w Grudziądzu. W dalszej swej drodze powrotnej prof. Rydygier nie zapomniał odwiedzić swe miasto młodości Chełmno, a w nim swoich krewnych i Gimnazjum, które dobrze przygotowało go do studiów medycznych.

Po śmierci żony Rydygier ożenił się drugi raz w Tczewie z Adelą Albertyną i zamieszkali w tym mieście.

Koło Lwowa pozostał po I żonie majątek Fujna, który sprzedał na pokrycie wydatków związanych ze szpitalem w Tczewie. Transakcja ze sprzedaży majątku okazała się nie udana, bo na drugi dzień nastąpiła wielka dewaluacja pieniądza, a tym samym utrata fortuny. Wielki

stres w kancelarii adwokackiej połączony z zawałem serca, Rydygier nagle umiera, było to 25 czerwca 1920 roku.

Pogrzeb odbył się we Lwowie z honorami wojskowymi na Cmentarzu Obrońców Lwowa. Była to jednocześnie wielka manifestacja patriotyczna z udziałem organizacji społecznych, studentów, wojska, generalicji oraz kadry profesorskiej wszystkich uczelni. Mowę pożegnalną w obecności zebranych i rodziny nad otwartą mogiłą wygłosił rektor Politechniki Lwowskiej prof. Maksymilian Thille.

Z perspektywy lat minionych wybitni naukowcy i praktycy zawodu chirurgii stwierdzają, że Rydygierowi dane było uzyskać perfekcję jako badacza i współtwórcy nowych dróg chirurgii oraz jako nauczyciela przekazującego swoim współpracownikom i uczniom zdobytą wiedzę. Działalność Rydygiera przypadła na okres przełomowy w chirurgii. Przewyciężone zostały dwie największe przeszkody w jej rozwoju. Dzięki narkozie rozpoczyna się historia chirurgii ostatnich 160 lat, która stworzyła możliwość bezbolesnych operacji, a dzięki antyseptyce opanowano zakażenie przyranne, co pozwoliło wkraczać w głąb ciała ludzkiego.

Rydygiera śmiało możemy nazwać twórcą nowoczesnej chirurgii polskiej. Predysponowały go do tego cechy jego wielkiej indywidualności, odwaga, przedsiębiorczość i wielki talent chirurgiczny.

Rydygierowi dane było zorganizować trzy nowoczesne kliniki dla chirurgii w Chełmnie, Krakowie i we Lwowie, które zostały wyposażone na poziomie europejskim.

Uzyskanie tak wspaniałego warsztatu pracy było bez wątpienia wielkim osiągnięciem tak dla samego Rydygiera, jak też dla całej chirurgii polskiej.

Profesor prowadził walkę o uznanie osiągnięć medycyny polskiej i dążył do stworzenia polskiej szkoły chirurgicznej, wyzwolonej spod obcych wpływów, a zwłaszcza chirurgii niemieckiej. W tym celu zorganizował I Zjazd Chirurgów Polskich w 1887 roku w Krakowie a sam został wybrany przewodniczącym wszystkich następnym Zjazdów. Ludwik Rydygier żył i działał w latach 1850 - 1920 i oceniamy go z tamtego okresu, kiedy to u steru rządu stał Otto Bismarck, który zabiegał o całkowite zgermanizowanie narodu polskiego, szczególnie Prus, skąd wywodzi się ród Rydygierów - z ziemi sztumskiej.

Atmosfera w domu rodzinnym Rydygierów panowała pro polska i katolicka, gdzie młody Ludwik wychowywał się na gorliwego patriotę polskiego, a kiedy został profesorem płacił wysokie składki na rzecz stypendium dla uczącej się młodzieży polskiej, bo sam był stypendystą w TPN w Chełmnie. Nazwisko Ludwika Rydygiera wpisało się na trwałe do historii polskiej medycyny, a zwłaszcza chirurgii. Światowy rozgłos, jaki mu zjednała zarówno działalność lekarska jak i naukowa przynosi zaszczyt tej ziemi, która go wydała.

Warto jeszcze dorzucić słowa prof. Stanisława Nicieji, „gdy osiągnął mistrzostwo i sławę trzeba było jeszcze stoczyć podobnie jak w przypadku M. Kopernika walkę z Niemcami o prawo nazywania go Polakiem. Prof. Rydygier, chociaż pochodzi z niemieckich kolonistów, to był oddany dla sprawy katolika ze zmienionym nazwiskiem na Rydygier i był wielkim humanistą i patriotą polskim. Jego stosunek do współpracowników był niesłychanie patriarchalny, był kochany i szanowany przez studentów. Miał duże poczucie humoru, ale przy tym wymagający, w stosunku do siebie, swoich studentów i całego personelu medycznego.

Jego wykłady nie były nigdy suche, był świetnym wykładowcą, umiał zainteresować słuchaczy.

Każdą pracę naukową i osiągnięcia osobiste wpisywał jako dorobek nauki polskiej. Był wyjątkowo kontrowersyjny w stosunku do kobiet lekarzy, gdyż uważał, że jest to zawód nie dla kobiety.

Za swą uczciwą i ofiarną pracą został wynagrodzony m. in.

- nominacją na stopień generała brygady
- Orderem Żelaznej Korony III kl.

- Papież odznaczył Komandorią Orderu Św. Grzegorza
- Tytułem szlacheckim „Tajny Radca Dworu”

W trakcie moich poszukiwań śladów genealogicznych rodu Rydygierów, największy kłopot sprawiła mi pisownia nazwiska, z uwagi na różnorodność pisowni tych nazwisk: Rediger, Rüdiger, Riedigier i Rydygier. W badaniach prof. genealoga Pawła Dąbskiego z Warszawy w latach międzywojennych znajdujemy potwierdzenie, że są to różne zapiski nazwisk w pisowni rodu i dlatego należy uznać, że wszystkie te nazwiska można sprowadzić do jednego spolszczonego nazwiska Rydygiera, które zmienił sobie w 1887 roku w Monachium nasz bohater książkowy autora Stanisława Leśniewskiego pt. „Tajny Radca Dworu”. Ponadto dowiadujemy się z dokumentów, że podobnie postąpił starszy brat Ludwika Rydygiera Józef Rüdiger, który zmienił swoje nazwisko w 1900 r. na Rydygier. W kwestii pisowni tego rodu, prof. Paweł Dąbski proponuje włączyć te różne pisownie pod jedno nazwisko do jednej rodziny Rydygierów. Do rozbicia tego nazwiska na pewno przyczyniły się zabory Polski. Po 1920 r. potomni prof. Ludwika Rydygiera, którzy wyemigrowali do Brazylii, wszyscy noszą nazwisko Rydygier. Dzięki osobistym kontaktom z rodziną Rydygierów w Brazylii - wiele spraw rodzinnych udało się wyjaśnić.

Dla zrozumienia, kim był Ludwik Rydygier, zapraszam do przeczytania książki mojego autorstwa „TAJNY RADCA DWORU”.

Prof. Ludwik Rydygier we Lwowie w 1919 r.
Na str. 1 dom w Dusocinie, w którym urodził się L. Rydygier

L.B.S.)

Redakcja: Tadeusz Rauchfleisz, KMDG. Logo KMDG wykonał Grzegorz Rygielski.